

ФУНКЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Юридична соціологія не може розвиватися спонтанно, не впорядковано, сама по собі, не переслідуючи при цьому жодних інтересів і цілей, не виконуючи ніяких функцій, у яких, як відомо, насамперед проявляються, розкриваються і конкретизуються її сутність, призначення та роль. Визначення функцій юридичної соціології має важливе значення для глибокого і всебічного її розуміння як науки.

Ступінь наукової розробки проблеми. Оскільки в літературі останніх десятиліть з питання про поняття, роль і класифікацію функцій юридичної соціології були висловлені різні, значною мірою полярні погляди (Ж.Карбоньє, В.В.Варчук, В.А.Глазирін, С.Л.Сергєвнїн, В.П.Казимирчук, В.М.Кудрявцев, В.В.Касьянов, В.Н.Нечипуренко, В.М.Сирих), виникла потреба в подоланні деяких застарілих кліше та в пошуку нових концептуальних підходів. Тому доцільно і навіть необхідно розглянути цю проблему з урахуванням сучасного рівня розвитку юридичної соціології.

Мета статті. Основна мета дослідження полягає в тому, щоб на основі новітніх досягнень правової науки і практики показати взаємозв'язок, взаємодію і взаємопроникнення детермінованих специфікою предмета функцій юридичної соціології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Юридична соціологія як сукупність знань про "право як особливий соціально-юридичний феномен у його генезисі та дії, тобто як соціально детерміноване і соціально діюче явище" [20, с. 74], має важливе пізнавальне та практичне, прикладне значення. Найповніше це значення розкривається у функціях юридичної соціології, які детермінуються її специфічним предметом, визначаються її місцем і роллю в системі юридичних наук. І перш ніж перейти до висвітлення питання предметної зумовленості функцій юридичної соціології, виникає необхідність дати визначення ключового, на нашу думку, поняття - "функції юридичної соціології". Наведення його дефініції, виходячи з якої буде побудоване подальше дослідження, дозволить уникнути цілого ряду непорозумінь і концептуальної невизначеності. Для нашого подальшого викладення приймаємо таку дефініцію: *функції юридичної соціо-*

логії – це впливаючі з її фундаментальних засад головні напрямки теоретичного та практичного впливу на характер оптимізації правового регулювання, які відображають основне призначення юридичної соціології, її роль у прогресивному розвитку права та перетворенні суспільства. Отже, стає очевидним, що наше завдання зводиться насамперед до визначення генеральних напрямків впливу даної науки на соціально-правову дійсність. При цьому наголосимо, що кожна із функцій характеризує тільки одну з рис, одну зі сторін розвитку юридичної соціології. Лиш узяті разом, комплексно, в єдності вони дають повне, вичерпне уявлення про призначення юридичної соціології. Їх розмежування не повинно бути надмірно жорстким, не повинно виключати взаємодію. Воно, звичайно ж, умовне, адже між різноманітними функціями юридичної соціології існує органічний зв'язок, предметна взаємозалежність і зумовленість, взаємопроникнення.

Юридична соціологія покликана виконувати ряд істотних функцій методологічного, гносеологічного, онтологічного та аксіологічного характеру як у самій системі правових наук, так і в плані міждисциплінарних зв'язків юриспруденції з рядом соціальних і гуманітарних наук. Статус юридичної соціології, її міждисциплінарний характер зумовлюють в свою чергу досить специфічний характер функцій. Останні є закономірним наслідком потреби вивчення права як динамічної системи, що охоплює сферу функціонування правових норм, дослідження процесу постійного взаємопереходу від генезису права до його соціальної дії. В найбільш загальному вигляді функції юридичної соціології доречно класифікувати на дві основні: теоретико-пізнавальну та практико-прикладну. Відповідно до цього, ряд науковців виокремлює дві моделі, два види юридичної соціології: теоретичну (чисту) та практичну (емпіричну) юридичну соціологію [8, с. 50; 2, с. 48; 1, с. 297; 7, с. 131-132; 10, с. 5, 7, 28-29; 14, с. 5]. Спроба розмежувати й навіть протиставити теоретичну юридичну соціологію, з одного боку, та практичну юридичну соціологію, з іншого, в методологічному плані, на нашу думку, невдала. Тісний зв'язок, взаємозумовленість теорії та практики, теоретичного та емпіричного не лише не враховується прихильниками

даної позиції, але й нерідко взагалі ігнорується. Ліпше все ж таки не розривати науку, а вести мову про концептуальну, органічну єдність теоретичного і практичного аспектів юридичної соціології, про єдину науку – юридичну соціологію.

Теоретико-пізнавальна, або наукова, функція юридичної соціології зумовлюється самою природою цієї науки. Це, по суті, сама юридична соціологія як наука і знання. Це осмислене, концептуально обґрунтоване, систематизоване науково-теоретичне знання, яке базується на фактах і доказах. Опора на соціально-правову дійсність – фундаментальний принцип в отриманні наукового знання юридичною соціологією. Дані, якими вона оперує, повинні бути здобуті методологічно надійними способами, а теоретичні положення – верифікованими, тобто підлягати перевірі дослідним шляхом. З цього приводу Ж.Карбоньє зазначає, що в юридичній соціології необхідно уникати прямих оцінок, спроб зрозуміти проблему ще до її вивчення. Не варто приймати на віру те, що видається очевидним. Юридичні проблеми інколи здаються настільки виразними, ясними, що будь-хто сміливо дає свої оцінки й при цьому легко помиляється [7, с. 278]. Життєво важлива значущість, наукова коректність цього застереження не викликає сумнівів. З ним варто погодитись.

При конкретному розкритті змісту теоретико-пізнавальної функції зазначимо, що вона містить ряд пов'язаних між собою завдань: накопичення шляхом соціолого-юридичних досліджень фактів, матеріалів, які допомагають сформулювати повну уяву про природу соціально-правових явищ, що вивчаються; опис, пояснення і теоретичне осмислення накопиченого матеріалу; розробка наукових правових рекомендацій, які мають прогностичну цінність, тобто, по суті, розв'язання проблеми соціальної ефективності права. Як пише Ж.-Л.Бержель, наукова функція юридичної соціології полягає в тому, щоб досягти й осягти глибинний рівень соціально-правової реальності, прихований за виявленнями, які лежать на поверхні [1, с. 301].

Правознавство, сучасні юристи покладають на юридичну соціологію великі надії, чекають від неї нових знань і пояснень права (зокрема, відповіді на запитання: “Чому в багатьох випадках юридичні норми залишаються недіючими?”), з метою наукової оцінки його ефективності, показу його соціальної цінності та розробки на цій основі оптимальних наукових прогнозів подальшого правового розвитку.

Мета будь-якої науки, тим більше такої, як юридична соціологія – вивчення соціальної дійсності, реалій. Для юридичної соціології “важлива передусім “реальність” права, тобто цікава не стільки норма “в законі”, скільки її реальне буття в житті” [22, с. 52]. Вона покликана розкрити, виявити ті властивості самого права як динамічного соціально-юридичного феномену, які перешкоджають його пізнанню, показати різноманітність практичних ситуацій. Особлива увага при цьому акцентується на повсякденній реалізації права, яка не призводить до судових спорів. Але, водночас, можливості функції збору фактів, отримання даних з конкретних проблем, потенціал *дескриптивної* функції (функції опису), яка передбачає реєстрацію та попередній аналіз явищ і подій, не варто перебільшувати. Було б помилково вважати, що з їх допомогою можна відразу розв'язати всі проблеми, що охоплюються предметною сферою юридичної соціології; вельми небезпечно надавати такій інформації всезагального значення, не враховуючи інші пізнавальні можливості та невивчені аспекти. Функція збору фактів, відомостей є необхідною умовою подальших соціолого-юридичних досліджень.

Звісно, наука повинна виконувати дескриптивну функцію, але чи може справжня наука цим обмежитися? Мало виявити і зареєструвати правові явища, потрібно знати, чому і як виникли ці феномени (генетичний аспект), як вони впливають на соціальну дійсність (діяльнісний аспект). І саме *пояснювальна* функція юридичної соціології, на відміну від дескриптивної, зорієнтована на виявлення більш глибоких зв'язків об'єкта (права) – причинно-наслідкових, структурних, функціональних, системних і т.ін. Однак юридична соціологія не може задовольнятися обмеженим казуальним (причинним) поясненням, тобто орієнтуючись лише на юридичну анатомію, на нормативну специфіку сформованого юридичного феномену, адже одне з основних її завдань – вийти за межі самого права при пошуку його пояснення. “Щоб зрозуміти державу і право, - пише П.С.Пацурківський, - необхідно вийти за їх межі, виявити взаємозв'язки цих феноменів з дійсністю троякого роду: по-перше, з тією соціальною дійсністю, яка причинно зумовила державу і право; по-друге, з тією дійсністю, на яку спрямована державно-правова діяльність; по-третє, з тією дійсністю, яка сама є результатом державно-правової практики” [16, с. 9]. Вчені, відповідаючи на ці запитання, часто акцентують увагу на якомусь одному чиннику, ін-

коли абсолютизуючи його на шкоду інших. Наприклад, К.Маркс абсолютизував економічний чинник – умови виробництва, Ш.Л.Монтеск'є вважав таким чинником клімат, Ж.Гурвич – психологічні відносини. Але якби насправді все було так просто, якби була прямолінійна кореляція, взаємозалежність юридичних явищ, то можна було би категорично, однозначно стверджувати, що лінійний детермінізм – це загальний закон юридичної соціології. Проте дійсність складніша, багатоманітніша, частіше за все характеризується нелінійним детермінізмом.

При соціолого-юридичному підході до вивчення права увага повинна акцентуватися на системі соціально-економічних, політичних, ідеологічних, психологічних та інших засобів соціально-правового впливу на суб'єктів правовідносин. "Такий підхід орієнтує конкретні дослідження на пошуки нових неюридичних чинників, що впливають на право чи зазнають його впливу, на виявлення його нових механізмів і напрямків" [6, с. 69]. - писав В.П.Казимирчук. Принципово важливе значення в цьому аспекті належить самому адресату правового впливу. За допомогою юридичної соціології пізнаються, зокрема, позаюридичні закономірності дії права.

Юридична соціологія не обмежується констатацією, що існує статистична залежність між двома правовими явищами або між юридичним явищем та якимось іншим соціальним явищем – економічним, психологічним, політичним тощо. Вона не задовольняється відкриттям лише часткового зв'язку між певними причиною і наслідком, не претендуючи на висунення наукових гіпотез, формулювання законів. Головне її призначення – пояснювати, розтлумачувати та на цій основі виводити закономірності, давати обґрунтовані прогнози. Пояснення при цьому повинно набувати форму причинно-наслідкових зв'язків, закономірностей, форму наукового закону, який не тільки розкриває, чому відбулася дана подія, але й дозволяє передбачити її повторення у майбутньому. Саме в цьому і проявляється взаємозв'язок, взаємодія пояснювальної та *прогностичної* функцій, взаємозумовленість теоретико-пізнавальної та практичної функцій юридичної соціології.

Часто кореляційний аналіз (супутню варіацію) намагаються видати за причинний (казуальний) аналіз. У зв'язку з цим важливо підкреслити, що знаходження кореляції не передбачає причинності. Кореляційні залежності не мають строго функціонального характеру. Між змінними інколи виявляються неістотні зв'язки, тому

необхідні інші докази для обґрунтування висновку про вплив однієї змінної на іншу. Проте супутня варіація або кореляція між змінними може використовуватися як тест на причинний зв'язок між ними. Так, основні причинні гіпотези в праці "Самогубство" (1897) Е.Дюркгейма [4], яку одні вважають "методологічною класикою", що передує більш пізнішим формам багатоаспектного аналізу, а інші – "великою невдачею", перевірялись саме цим методом.

Отже, теоретико-пізнавальна функція юридичної соціології конкретизується, по-перше, в здатності описувати (дескриптивна функція), по-друге, пояснювати (пояснювальна функція) соціально-правові явища, процеси, події та факти. Її реалізація дозволяє розширити і конкретизувати знання про об'єктивні межі правової регламентації, соціальну природу права, соціальні передумови правових відносин, правогенезис і диференціацію правових норм, механізм трансформації соціальних чинників у правові норми, соціологічні аспекти правотворчості (походження, диференціацію та еволюцію способів нормотворчості), соціальну дію права (аналіз правових відносин та інших форм його реалізації), механізм взаємодії правових та інших соціальних чинників у процесі функціонування права, механізм взаємодії останнього з іншими соціальними регуляторами, умови та межі ефективності правових норм, соціальну ефективність правового регулювання, механізм зворотного впливу права на суспільні відносини тощо.

Збагачення наукового юридичного, точніше соціолого-юридичного, знання відбувається як на основі внутрішнього, теоретичного удосконалення юридичної соціології, на базі розвитку соціолого-юридичних теорій, а також пов'язаних з ними досліджень емпіричного характеру, так і внаслідок динамічного розвитку самого об'єкта пізнання – права. Теоретико-пізнавальна функція – це накопичення, пояснення та відшліфування відповідного знання, розробка концепцій, теорій і категорій даної науки на основі досліджень права як особливого динамічного соціально-юридичного феномену з точки зору його генезису та соціальної дії. Вона забезпечує приріст сукупності нових знань про об'єкт вивчення, які повинні відповідати критеріям достовірності та бути оригінальними, володіти новизною щодо інших галузей наукового знання, та знаходить свій вираз у теорії останнього.

Юридична соціологія передбачає можливість і необхідність критичного ставлення до цих знань. Її оціночно-аналітична спрямованість ви-

ражається в *критичній* функції. “Конструктивно-критичний аналіз державно-правової дійсності – важлива соціальна функція юридичної науки. За своєю природою вона, як форма соціального пізнання, за відсутності названої функції немислима. Втрата правознавством критичної функції неминує веде до відриву правової думки від реальних правоутворюючих процесів, а отже, до її застою, а то й до регресу” [11, с. 11], - наголошує М.І.Козюбра. Це положення цілком можна віднести до юридичної соціології з огляду на дисциплінарну приналежність і науковий профіль, статус останньої.

Критична функція юридичної соціології (“відзеркалювання”), на думку Ж.Карбоньє, має принципове значення щодо “догматичного права”. Юридична соціологія постає як інструмент, як незалежний від правознавства засіб його критичної оцінки. В минулому, на його думку, таку роль виконувало римське право, пізніше – природне право. В наш час ця роль перейшла залежно від орієнтації юристів частково до порівняльного правознавства, частково – до марксизму [7, с. 299-301]. Такої ж позиції в цілому дотримується і В.В.Варчук, який без будь-яких вагань відтворює у своїх працях положення не досить послідовної концепції юридичної соціології Ж.Карбоньє [3, с. 103-106]. Йдеться насамперед про те, що оскільки правознавство (відповідно, соціологія) обирається базисним, вихідним пунктом при створенні юридичної соціології (відповідно, соціології права), остільки остання повинна бути визнана, проголошена саме елементом структури усїєї юридичної науки (відповідно, галуззю загальної соціології), але ні в якому разі не навпаки, як це робить Ж.Карбоньє [7, с. 27, 30]. Саме це і зумовлює непослідовність його позиції. Крім того, доцільно нагадати, що юридична наука не зводиться винятково до юридичної догматики, не вичерпується останньою. Водночас потрібно застерегти від неправомірного протиставлення соціолого-юридичного та спеціально-юридичного, догматичного підходів до вивчення права. Сучасна інтегративно-дослідна парадигма в юриспруденції об’єднує їх пізнавальні можливості, гносеологічний потенціал [17, с. 10-18].

Юридична соціологія як предметно визначена та внутрішньо єдина правова наука виконує критичну функцію, але не зовнішню щодо правознавства, а внутрішню, як один із елементів внутрішнього механізму самокритики юриспруденції. Юридична соціологія не може успішно розвиватися поза критикою – внутрішньою і зовнішньою, щодо як свого соціолого-юридичного

знання, так і юридичного знання в цілому. Сенс її критичної функції полягає в тому, щоб спільними зусиллями різних наукових напрямів збільшувати потенціал правових, соціально-правових досліджень та їх практичну віддачу. Критична функція юридичної соціології повинна відповідати таким вимогам. По-перше, необхідно розрізнати критику на стадії виникнення, становлення проблеми та критику, яка базується на вже отриманих результатах. По-друге, слід строго дотримуватися юридичних норм, які критикують, поки вони не будуть змінені під конструктивним впливом критики. Сама ж критика не повинна супроводжуватися зневажливим ставленням до свого об’єкта – права, з огляду на його важливість для життєдіяльності суспільства.

Проте юридична соціологія не є галуззю лише чистого наукового, теоретичного знання, вона також має практико-прикладне значення: орієнтується на розробку практичних рекомендацій, технологій для вирішення реальних проблем у соціально-правовій сфері. Її *методологічна* функція проявляється не лише в тому, що вона теоретично орієнтує дослідника при роботі з емпіричним матеріалом (реальними фактами), але й у тому, що вона формулює вимоги до емпіричного аналізу правової дійсності. При цьому ми маємо на увазі не тільки процедуру соціолого-юридичного дослідження, але й принципи самого підходу до реальних фактів. *Методологічна* функція предметно детермінується тим важливим завданням юридичної соціології, яке потребує: удосконалення всіх засобів, методів, від раціональної розробки яких багато в чому залежить прогрес даної науки; верифікації наукових пропозицій і рекомендацій; пошуків і розробки дійових форм правового регулювання [10, с. 10-15].

Для юридичної соціології значною мірою характерно її практичне призначення. Проблеми, які досліджуються, мають безпосередній вихід на практику. В протилежному випадку їй загрожує схоластичне теоретизування, відрив від соціально-правових реалій та стагнація.

Праксеологічна, або практико-прикладна, функція юридичної соціології пов’язана з тим, що ця наука не обмежується пізнанням проблематики її предметної сфери. Спираючись на це, вона виробляє пропозиції і рекомендації для політики і практики, спрямовані на удосконалення правового регулювання, які повинні базуватися на ґрунтовному вивченні і врахуванні всіх соціальних чинників – сприятливих, позитивних чи негативних, конкретно і всебічно оцінювати дієвість, соціальну значущість і наслідки рішень у

сфері права. Збагачення та удосконалення соціолого-юридичної теорії – не самоціль, а необхідна передумова та умова раціоналізації та оптимізації правового регулювання. Той факт, що в рамках юридичної соціології здійснюються не тільки фундаментальні, теоретичні, але й прикладні, емпіричні дослідження, підкреслює особливо тісний зв'язок, взаємодію теорії та практики.

Юридична соціологія на основі прогностичних досліджень допомагає визначити ті сфери відносин у суспільстві, які потребують правової регламентації, показує, які соціальні чинники і сили впливають на формування права, який соціальний законодавець приховується за юридичним законодавцем, які більш приватні інтереси стоять здебільшого за нормами права. На основі соціолого-юридичних досліджень вивчається й ефективність дії тих або інших законодавчих актів. Дослідження ефективності діючого законодавства – важливе джерело емпіричної інформації для прогнозування потреб у зміні системи правової регуляції. Стає очевидним, що практико-прикладна функція юридичної соціології все більш орієнтується на процес вироблення правових рішень, тобто на соціолого-юридичне обґрунтування правових новел [13, с. 27-35; 7, с. 318-338; 1, с. 302-303]. Однак висновки і рекомендації цих досліджень, прогностичний потенціал юридичної соціології ще недостатньо використовуються в практиці роботи законодавчих органів. Якоюсь мірою це викликано тим, що тематика проведених досліджень часто не погоджена з безпосередніми потребами законотворчості, а їх науково-методологічний рівень не завжди відповідає важливості і складності завдань. У судочинстві, наприклад, увага дослідників повинна акцентуватися на інтересах сторін, як прямо заявлених, так і латентних; рольовій поведінці професіональних юристів, учасників судового процесу; найрізноманітніших способах, каналах впливу на суд і, відповідно, на наслідках цього.

Практико-прикладна функція, на думку Ж.Карбоньє, проявляється, зокрема, в тому, що юридична соціологія допомагає законодавцю (зовнішня і внутрішня соціологія законодавства), суддям (у формі соціологічної експертизи і соціологічного тлумачення) та сторонам договору (як при укладенні договору, так і в процесі його дії) [7, с. 301-338]. Особливо великого значення при цьому набуває передбачення, яке в юридичній соціології репрезентоване у вигляді прогнозу – імовірного науково обґрунтованого судження про перспективи, можливий стан того чи іншого соціально-правового явища в майбутньому та

(або) альтернативні шляхи і терміни їх здійснення. Отже, можна виокремити і таку функцію юридичної соціології, як *прогностичну*.

Наукове передбачення, прогнозування правового розвитку – одне з головних і в той же час найважливіших завдань юридичної соціології, яке впливає зі специфіки її предмета. Ступінь розв'язання цього завдання є показником науковості, ефективності методологічного інструментарію юридичної соціології. “Здатність передбачати є свого роду доказом науковості” [21, с. 26], - зазначав Г.Х.Шахназаров. Але існує й інша, діаметрально протилежна точка зору деяких західних учених, з якою навряд чи можна погодитись і, тим більше, визнати її плідною для розвитку науки. Ця група авторів (К.Пірсон, К.Поппер, Ж.Фурастьє та інші) заперечує, відкидає можливість передбачення навіть найважливіших результатів діяльності людей, прогнозування соціального розвитку [18, с. 141; 24, с. 141; 23, с. 96].

Можливості і межі, зокрема дальність горизонту прогнозування, прогностичної функції, як втім і інших функцій юридичної соціології, зумовлюються її специфічним предметом. Особливості предмета науки детермінують зміст її функцій [5, с. 12]. Досить широкий діапазон методів, що використовуються в юридичній соціології, забезпечує наукову обґрунтованість і достатню точність висунутих проєктів, моделей та пропозицій, на основі яких уже визначається комплекс можливих варіантів перспективного розвитку правової дійсності. Якщо спробувати конкретизувати напрями прогнозування в юридичній соціології, то їх можна окреслити, позначити таким комплексом проблем: по-перше, які суспільні відносини або їх сфери, сторони в майбутньому передбачається врегулювати правом, тобто в якому напрямку буде розвиватися чинне законодавство; по-друге, яка буде реальна ефективність дії, реалізації правового рішення, зокрема окремих норм, інститутів, галузей законодавства, залежно від очікуваних змін в економічному, соціально-культурному, політичному житті суспільства; по-третє, які будуть результати, наслідки реалізації правових приписів; по-четверте, яка ймовірність кількісних і якісних змін патологічних соціально-правових явищ, процесів як у масштабі окремих регіонів, так і в масштабі країни або ж групи країн.

Ці, зумовлені головними особливостями предметної сфери юридичної соціології, науково обґрунтовані проблеми соціолого-юридичного прогнозування можуть бути, звичайно, конкретиз-

зовані, доповнені. Науковість тенденцій, що прогноуються в соціально-правовій сфері, дозволить так впливати на відповідні чинники (внутрішні і зовнішні), умови та середовище, щоб вони найоптимальніше сприяли подальшому вдосконаленню законодавства, укріпленню законності, оптимізації і підвищенню ефективності правового регулювання [9, с. 303-309; 11, с. 12; 12, с. 55-68; 15, с. 46]. "Цінність прогнозу в тому, - підкреслював Р.А.Сафаров, - що він сповіщає про причини та чинники, які можуть викликати відхилення, про ті ситуації, при яких відбудеться відхилення, про час можливого відхилення і т.ін. Усе це дозволяє регулярно відчувати пульсації об'єкта і забезпечувати його динамічну рівновагу із зовнішнім середовищем" [19, с. 76].

Соціолого-юридичне прогнозування повинне конкретизуватися в практиці законодавчого планування. Інформаційне забезпечення законотворчості дозволить прогнозувати наслідки правового регулювання тих або інших суспільних відносин. Такий прогноз може заздалегідь показати обґрунтованість законодавчих актів чи їх приреченість на бездіяльність, може запобігти прийняттю антиправових актів. Водночас юридична соціологія, співпрацюючи з законотворчістю, не повинна змішуватися з нею. Хоча соціолого-юридичні дослідження і покликані забезпечувати законодавця соціально-правовими даними, тим не менше, юридична соціологія не може диктувати йому закони. Вона спроможна надати законодавцю допомогу в процесі вироблення, прийняття і вивчення дієвості законів та інших нормативно-правових актів на основі дослідження взаємодії соціально-правового та соціально-неправового.

Юридична соціологія, правознавство в цілому повинні збільшувати, помножувати багатство своїх ідей, учень, теорій і тим самим ефективніше використовувати наукове передбачення в практиці правового будівництва. Юридична соціологія покликана збагатити теоретичні погляди про соціальну природу права, про право як динамічне соціально-юридичне явище, допомогти практиці рекомендаціями (а не порадами загального характеру) про можливості оптимального впливу правових норм на суспільні відносини, юристам передбачати можливу реакцію суспільства на майбутні приписи, враховуючи імперативний чи диспозитивний характер останніх [1, с. 293]. Вона покликана орієнтувати компетентних осіб, зокрема суддів і законодавців, на розробку і прийняття теоретично обґрунтованих і практично виправданих правових рішень.

Висновки. Отже, попередні міркування переконали нас у тому, що всі функції юридичної соціології органічно взаємопов'язані, тісно взаємодіють і взаємопроникають. Їх розмежування не варто абсолютизувати, оскільки вони "працюють" у предметній єдності, комплексно. Успішний розвиток науки юридичної соціології передбачає тісний зв'язок усіх функцій між собою, адже відкриття і прогнози можуть ґрунтуватися тільки на практиці, а вона неможлива без належної реалізації методологічної функції, яка без урахування теоретичної функції може не досягти своїх цілей.

Специфіка предмета і функцій юридичної соціології зумовлює особливості методології даної науки. Досліджуючи, вивчаючи коло проблем предметної сфери, юридична соціологія не лише реалізує вищерозглянуті функції, але й робить свій внесок у виконання кардинальних завдань сучасної соціально-правової практики, пов'язаних із науковим забезпеченням реформ, попередженням, запобіганням і своєчасним розв'язанням соціальних конфліктів, створенням умов для законності та правопорядку, реалізації прав і свобод, розбудови правової держави та громадянського суспільства.

Список літератури

1. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Под общ. ред. В.И.Даниленко / Пер. с фр. – М.: NOTA BENE, 2000.
2. Боботов С.В. Буржуазная социология права. – М.: Юрид. лит-ра, 1978.
3. Варчук В.В. Социология права. – М.: Союз, 1997.
4. Дюркгейм Э. Самоубийство. Социологический этюд: Пер. с фр. / Изд. подгот. В.А.Луков. – СПб.: Союз, 1998.
5. Казимирчук В.П. Право и методы его изучения. – М.: Юрид. лит-ра, 1965.
6. Казимирчук В.П. Социологические проблемы действия права в социалистическом обществе // Право и социология. – М.: Наука, 1973.
7. Карбонье Ж. Юридическая социология. – Б.: БГК им. И.А.Бодуэна де Куртенэ, 1998.
8. Касьянов В.В., Нечипуренко В.Н. Социология права. – Ростов н/Д.: Феникс, 2001.
9. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). – М.: Аванта+, 2000.
10. Козлов В.А., Суслов Ю.А. Конкретно-социологические исследования в области права. – Л.: ЛГУ, 1981.

11. *Козюбра Н.И.* Понятие и структура методологии юридической науки // Методологические проблемы юридической науки: Сб. науч. тр. / АН УССР. Ин-т государства и права. – Киев: Наукова думка, 1990.
12. *Козюбра Н.И.* Юридическая наука и перспективное прогнозирование // Методологические проблемы юридической науки: Сб. науч. тр. / АН УССР. Ин-т государства и права. – Киев: Наукова думка, 1990.
13. *Латиева В.В.* Социологическое обеспечение законотворчества // Советское государство и право. – 1989. - № 9.
14. *Методологія та методика соціологічних досліджень у праві.* – Конспект лекцій. – Харків: Національна юридична академія України, 1999.
15. *Оксамытний В.В.* Социологические методы исследования правовых явлений // Методологические проблемы юридической науки: Сб. науч. тр. / АН УССР. Ин-т государства и права. – Киев: Наукова думка, 1990.
16. *Пацурківський П.С.* Зв'язок юриспруденції з правовою практикою // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 100: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2000.
17. *Пацурківський П.С.* Інтегративний підхід в системі методів пізнання права // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 75: Правознавство. – Чернівці: ЧДУ, 2000.
18. *Пирсон К.* Грамматика науки. – СПб., 1911.
19. *Сафаров Р.А.* Прогностический метод государственного управления // Советское государство и право. – 1971. - № 8.
20. *Сергевнин С.Л.* О социологии права // Вестник Ленинградского университета. – Серия 6. История КПСС, науч. коммунизм, философия, право. – Л., 1988. – Вып. 1.
21. *Шахназаров Г.Х.* Социалистическая судьба человечества. – М.: Политиздат, 1978.
22. *Яковлев А.М.* Предмет социально-правового исследования // Советское государство и право. – 1970. - № 8.
23. *Fourastie J.* Die grobe Metamorphose des 20. Jahrhunderts. – Düsseldorf; Wien, 1964.
24. *Popper K.R.* Falshe Propheten - Hegel, Marx und die Folgen. – Bern, 1958.

Стаття надійшла до редколегії 2.07.2003 р.

Рекомендована до опублікування у „Віснику” членом редколегії д.ю.н., проф. Козловським А.А.

S.V. Savchuk

FUNCTIONS OF LEGAL SOCIOLOGY

Summary

In clause the functions of legal sociology are investigated, in which are shown, are opened and are concretized essence, purpose and role of this science. The interrelation and interaction of functions of legal sociology is shown. It is offered to classify functions on two basic: theoretical and practical.